

29.
Starptautiskais
Garīgās mūzikas
festivāls

4. SEPTEMBRIS / 19.00

RĪGAS SV. PĒTERA BAZNĪCA

POGA. BRĀMSS UN MONTALBETI

Zanda Švēde, mecosoprāns
Macejs Kvasņikovskis, tenors (Polija)
Valsts Akadēmiskais koris "Latvija"
Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris
Dirigents **Andris Poga**

Johanness Brāmss

ALT-RHAPSODIE | ALTA RAPSODIJA

Johans Volfgangs fon Gēte

Aber abseits, wer ist's?

*In's Gebüsch verliert sich sein Pfad,
hinter ihm schlagen die Sträucher zusammen,
das Gras steht wieder auf,
die Öde verschlingt ihn.*

*Ach wer heilet die Schmerzen dess,
dem Balsam zu Gift ward?
Der sich Menschenhass aus der Fülle der Liebe trank!*

*Erst verachtet, nun ein Verächter
zehrt er heimlich auf seinen eignen Wert
in ung'nügender Selbstsucht.*

*Ist auf deinem Psalter, Vater der Liebe,
ein Ton seinem Ohre vernehmlich,
so erquicke sein Herz, so erquicke sein Herz!
Öffne den umwölkten Blick über die tausend Quellen
neben dem Durstenden in der Wüste.*

Bet nostāk — kas tur ir?
Krūmājā izgaist viņa taka,
aiz viņa krūmi atkal sakļaujas,
zāle atkal iztaisnojas,
vientulība viņu aprij.

Ak, kas gan dziedinās sāpes tam,
kam balzams par indi kļuvis?
Kas cilvēku naidu dzēra no mīlestības pārpilnībā!

Vispirms nicināts, tagad pats nicinātājs,
viņš klusībā pārtiek no savas paša vērtības pašmīlībā.

Ja uz tavas arfas, mīlestības Tēvs,
ir kāds tonis, ko viņa auss spēj dzirdēt,
tad atveldzē viņa sirdi, atveldzē viņa sirdi!
Atver viņa aptumšoto skatu tūkstots avotiem
līdzās tam, kurš slāpst tuksnesī.

Johanness Brāmss

SCHICKSALS LIED | LIKTENĒZIESMA

Frīdrihs Helderlīns

*Ihr wandelt droben im Licht
Auf weichem Boden, selige Genien!
Glänzende Götterlüfte
Rühren euch leicht
Wie die Finger der Künstlerin
Heilige Saiten*

*Schicksallos, wie der schlafende
Säugling, atmen die Himmlischen;
Keusch bewahrt
In bescheidener Knospe
Blühet ewig
Ihnen der Geist
Und die seligen Augen
Blicken in stiller
Ewiger Klarheit*

*Doch uns ist gegeben
Auf keiner Stätte zu ruhn;
Es schwinden, es fallen
Die leidenden Menschen
Blindlings von einer
Stunde zur andern
Wie Wasser von Klippe
Zu Klippe geworfen
Jahrlang ins Ungewisse hinab*

*Jūs klejojat augšā, gaismā uz mīkstiēm
mākoņiem, svētlaimīgie ģēniji!
Mirdzošā dievu gaisma
jums viegli pieskaras,
kā mākslinieces pirksti
skar svētās stīgas.*

*Bez likteņa, kā gulošs zīdainis,
elpo debešķīgie radījumi.
Nevainīgi ietīnies
kautrīgā pumpurā,
zied mūžīgi
jūsu gars,
un svētlaimīgās acīs
raugās klusā
mūžīgā skaidrībā.*

*Taču mums nav
nekur lemts atpūsties.
Izzūd un krīt no stundas
stundā akli cietēji cilvēki,
kā ūdens no vienas
zemūdens klints
uz otru mests,
plūst gadiem ilgi
lejup, nezināmajā.*

Ēriks Montalbeti

FRAGMENTS POUR UNE MESSE | MESAS FRAGMENTI

1. Kyrie
2. Gloria
3. Sanctus
4. Benedictus
5. Agnus Dei

JOHANNES BRĀMSS (*Johannes Brahms*, 1833–1897) – vācu komponists, diriģents un pianists, viens no nozīmīgākajiem brieduma romantisma pārstāvjiem. Muzikālo ideālu un filosofiskā dziļuma pēctecībā diriģents Hanss fon Bīlovs viņu savulaik ierindojis idejiskajā trio “3B” kopā ar Johanu Sebastianu Bahu un Ludvigu van Bēthovenu. Arī tādēļ Brāmss nereti tiek dēvēts par retrospektīvu komponistu un viņa mūzikai kopumā raksturīga romantiska satura ietveršana klasiskās formās, cieņpilna attieksme pret tradīcijām un bieža pievēršanās žanriskumam. Tāpat tajā jūtams faktūras biežums, īpaša mīlestība pret zemajiem tembriem, kā arī dziļa, pārdomu pilna emocionalitāte. Tā kā Brāmša stils krasi atšķīrās no vēlina romantisma pamattendencēm, 19. gadsimta nogalē izveidojās divu estētiskas virzienu asa sadursme: “brāmsisti” un “vāgneristi”. Atšķirībā no otrās nometnes pārstāvjiem, Brāmss bija ļoti iecietīgs, tolerants un labvēlīgs, un norobežojās no polemikas kā presē, tā sadzīvē. Viņa mūzikā visplašāk pārstāvēta kameramūzika – jo īpaši klaviermūzika; vokālā kameramūzika; kormūzika; simfoniskā mūzika un visbeidzot pēc skaita nedaudzi, taču ļoti nozīmīgi vokāli simfoniski opusi, no kuriem koncertā izskanēs divi, turklāt tapuši vienā laikā.

ALTA RAPSODIJA (*Alt-rhapsodie*, op. 53, 1869) – skaņdarbs kontraltam, vīru korim un orķestrim ar trim Johana Volfganga fon Gētes (*Johann Wolfgang von Goethe*, 1749–1832) dzejoļa *Harzreise im Winter* pantiem no kopskaitā divpadsmit. Tas sarakstīts kā kāzu dāvana viņa drauga, komponista Roberta Šūmaņa meitai Jūlijai, pret kuru paša komponista jūtas tā arī palika noklusētas. Brāmss nosūtīja pabeigto partitūru viņas mātei Klārai Šūmanei, lai saņemtu viņas vērtējumu. Savā dienasgrāmatā viņa rakstīja: “Sen neesmu bijusi tik dziļi aizkustināta no vārdos un mūzikā paustajām ciešanām. Tas ir viņa paša sirds sāpju atspulgs. Kaut jel viņš spētu tik atklāti izteikties pats saviem vārdiem!” Tomēr, raksturojot šo skaņdarbu citiem paziņām, Brāmss pats pauda neierasti pozitīvu attieksmi, viņš pat apgalvoja, ka tas ir viņa līdz tam laikam labākais darbs. Kā norādījis Brāmša

biogrāfs Jans Svafords (*Jan Swafford*, 1946): “Viņš to milēja tik ļoti, ka, metaforiski runājot, gulēja ar to zem spilvena. Citiem vārdiem sakot, viņš ņēma to līdzīgu gultā gluži kā līgavu.”

LIKTEŅDZIESMA (*Schicksalslied*, op. 54, 1868–71) – viens no nozīmīgākajiem Brāmsa vokāli simfoniskajiem darbiem līdzās Vācu Rekviēmam. Tā pamatā ir vācu dzejnieka Frīdriha Helderlīna (*Friedrich Hölderlin*, 1770–1843) dzejolis, kas uz komponistu atstājis ļoti dziļu iespaidu. Tajā pretnostatītas divas kontrastējošas pasaules – mierpilnā, harmoniskā debesu valstība un ciešanu pilnais cilvēces liktenis. Sākotnējā versijā Brāms skaņdarbu izveidojis trijdaļu formā, kur pēdējais posms burtiski atkārtot pirmo posmu, taču nav bijis apmierināts ar teksta dramaturģisko risinājumu, jo tādējādi tiktu mīkstināta vai pat dzēsta dzejoļa otrā panta drūmā realitāte. Risinājumu Brāmsam ieteica diriģents Hermanis Levī (*Hermann Levi*, 1839–1900), kurš drīz pēc tam (1871. gadā) diriģēja “Liktenis dziesmas” pirmatskaņojumu. Viņam paklausot, Brāms veidoja trešo daļu kā pirmās daļas orķestra ievada kopiju, taču ar bagātīgāku instrumentāciju un transponētu Do mažorā, tādējādi bez teksta izgaismojot visu skaņdarbu un atstājot gaišas cerības nospiedumu.

ĒRIKS MONTALBETI (*Éric Montalbeti*, 1968) – franču komponists, kurš radīt mūziku sācis 11 gadu vecumā un vēlāk mācījies un sadarbojies ar daudzām ievērojamām laikmetīgās mūzikas autoritātēm, piemēram, Pjēru Bulēzu (*Pierre Boulez*), Džordžu Benjāminu (*George Benjamin*), Magnusu Lindbergu (*Magnus Lindberg*), Trīstanu Miraju (*Tristan Murail*), Filipu Manurī (*Philippe Manoury*) u.c. Taču ir kāds interesants paradokss: Montalbeti ilgu laiku nepublicēja savu mūziku. No 1996. līdz 2014. gadam viņš bija Francijas Radio filharmonijas orķestra (*Orchestre Philharmonique de Radio France*) mākslinieciskais vadītājs un tikai pēc aiziešanas no šī amata 2015. gadā sāka publiski atklāt savu jaunradi. Tajā īpaši jūtama interese par garīgumu, sakrālo telpu un cilvēka iekšējo pasauli, bet vienlaikus arī par glezniecību, dzeju un vizuālo mākslu. IRCAM raksturo viņa mūzikas valodu kā mēģinājumu savienot seriālās mūzikas mantojumu ar jauno modalitāti, turpinot arī komponista Olivjē Mesiāna (*Olivier Messiaen*) aizsāktu ierobežotās transpozīcijas modu līniju. Montalbeti mūzikā nav rodama skaņkārtiski harmoniska saskaņa tradicionālā izpratnē, taču tajā izceļas faktūra kā blīvs skaņu lauks, kas ļoti niansēti maina iekšējo spriegumu un, kur krāsas nepārtraukti pāriet cita citā.

FRAGMENTS POUR UNE MESSE (2026) – skaņdarbs kontraltam, tenoram, jauktajam korim un simfoniskajam orķestrim, kas tika pasūtināts *Festival de La Chaise-Dieu* 60. gadskārtas ietvaros un pasaules pirmatskaņojumu piedzīvoja šā gada 20. augustā Francijā, Šezdjē abatijas baznīcā, švakara Latvijas pirmatskaņojuma sastāvā. Montalbeti tajā izmanto piecas klasiskās mesas daļas: *Kyrie, Gloria, Sanctus, Benedictus* un *Agnus Dei*. Interesanti, ka nav Credo, taču tas nav nejauši – komponists darbu neparedz kā liturģisku dievkalpojuma misi, bet gan kā koncertskaņdarbu. Viņš to sauc par *work in progress with variable geometry* – tā tad darbu, kurš var pastāvēt dažādos veidos un tikt atskaņots atsevišķu daļu–fragmentu veidā. Šīs mesas vēsts ir pateicības lūgšana par Kristus vēsti – par mīlestību pret tuvāko, svešinieka pieņemšanu, mierinājumu cietējiem, piedošanu un cerību. Montalbeti īpaši uzsver, ka skaņdarbs nav aicinājums uz vainas izjūtu vai nožēlu, bet gan uz pacietību, izturību, pieņemšanu, ieklausīšanos, solidaritāti un mieru (šis vārds mesas noslēdzošajā daļā izmantots 20 valodās). Viņa uzmanības lokā ir nevis nāve un vainas apziņa, bet dzīve pēc krīzes — piedošana, cerība un izlīgums.

ANDRIS POGA (1980) – viens no starptautiski pazīstamākajiem mūsdienu latviešu diriģentiem. Kopš 2021./2022. gada sezonas viņš ir Stavangeras simfoniskā orķestra galvenais diriģents Norvēģijā. No 2013. līdz 2021. gadam viņš bija Latvijas Nacionālā simfoniskā orķestra (LNSO) mākslinieciskais vadītājs un galvenais diriģents un joprojām turpina sadarboties ar LNSO kā tā mākslinieciskais padomnieks. Andris ir absolvējis Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas Diriģēšanas nodaļu, kā arī studējis filozofiju Latvijas Universitātē un diriģēšanu Vīnes Mūzikas un skatuves mākslas universitātē. 2010. gadā Andris Poga ieguva pirmo vietu Jevgeņija Svetlanova Starptautiskajā diriģentu konkursā, kas pavēra viņam ceļu uz starptautisko skatuvi. Viņš kļuva par Pāvo Jervi asistentu Parīzes orķestrī, kā arī strādāja par Bostonas Simfoniskā orķestra diriģenta asistentu. Pēc veiksmīgas sākotnējās sadarbības viņš ir kļuvis par regulāru viesdiriģentu Elbas filharmonijas orķestrī, Ķelnes Radio Simfoniskajā orķestrī, Berlīnes Vācu simfoniskajā orķestrī, Tokijas NHK Simfoniskajā orķestrī u. c. Viņš ir diriģējis arī Cīrihes *Tonhalle*, Leipcigas *Gewandhaus* un Romas *Accademia Nazionale di Santa Cecilia* orķestri, Karalisko Stokholmas filharmonisko orķestri, Honkongas filharmonijas orķestri, kā arī Sidnejas un Dalasas simfoniskos orķestrus u. c. 2025./2026. gada sezonā aizvadīti koncertcikli gan ar Stavangeras Simfonisko orķestri, gan LNSO, notikusi atgriešanās pie Ķelnes WDR Simfoniskā orķestra (tostarp koncertturnejā Dienvidkorejā) un citiem orķestriem, kā arī Andris debitējis Roterdamas filharmoniskā orķestra, Beļģijas Nacionālā orķestra un Prāgas Radio simfoniska orķestra diriģenta godā.

MACEJS KVASŅIKOVSKIS (*Maciej Kwaśnikowski*, 1992) – liriskais tenors, viens no daudzsološākajiem un daudzpusīgākajiem savas paaudzes poļu operdziedātājiem. Viņa karjeras attīstībā īpaši nozīmīgas bijušas vairākas prestižas programmas – Polijas Nacionālās operas *Opera Academy* Varšavā, Parīzes operas akadēmija, Zalcburgas festivāla *Young Singers Project*, Festival d'Aix-en-Provence akadēmija un *Metropolitan Opera Lindemann Young Artist Development Program* Ņujorkā. Paralēli vokālajām studijām viņš ir studējis tehnisko fiziku Poznaņas Tehnoloģiju universitātē, specializējoties nanotehnoloģijās un 2017. gadā ieguvis inženiera grādu. Līdzās lomām Mocarta, Rosīni, Guno, Pučīni, Riharda Štrausa un Vāgnera operās, Macejs ir pieprasīts koncerttenors. Viņš bieži piedalās dažādu garīgās mūzikas lielas formas darbu atskaņojumos. Kā īpašs notikums atzīmējams Šūberta *Es-dur* Mesas izpildījums Zalcburgas festivālā 2018. gadā kopā ar Vīnes filharmoniekiem diriģenta Rikardo Muti vadībā. Macejs Kvasņikovskis saņēmis prestižas balvas – *Prix du Cercle Carpeaux* un *AROP Lyric Prize*, kas tiek piešķirtas īpaši daudzsološiem jauniem dziedātājiem. Savukārt starptautiskā Marseļas dziedāšanas konkursa (*Concours International de Chant de Marseille*) pirmajā norises gadā viņš ieguva pirmo vietu operas kategorijā.

ZANDA ŠVĒDE (1984) – mecosoprāns, viena no starptautiski pazīstamākajām latviešu operdziedātājām, Frankfurtes operas trupas soliste kopš 2018. gada. Zanda absolvējusi Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmiju, vēlāk mācījusies un pilnveidojusi meistarību arī ASV un Eiropā, tostarp Sanfrancisko operas programmā, kur bija Adlera stipendijas (*Adler Fellowship*) ieguvēja. Viņas repertuāra lokā ir Erdas loma Vāgnera operā "Reinas zelts" un Valtraute operā "Dievu mijkārslis", Kornēlija Hendeļa operā "Jūlijs Cēzars", Madalēna Verdi operā "Rigoletto", Suzuki Pučīni operā "Madama Butterfly", Olga Čaikovska operā "Jevgeņijs Ņeņins", Hērodeja Štrausa operā "Salome", Soņetka Šostakoviča operā "Mcenskas aprīņa lēdija Makbeta", taču viena no spilgtākajām lomām Zandas repertuārā ir titulloma Žorža Bizē operā "Karmena". Šo lomu viņa dziedājusi Frankfurtē, Sietlā, Kanzasā un Pitsburgā un šā gada Rīgas Operas festivālā ar šo lomu atgriezās arī Latvijas Nacionālajā operā. Zanda ir arī ļoti pieprasīta koncertmāksliniece, kura turpina paplašināt savu mecosoprāna un alta repertuāru. Viņas koncertrepertuārā ietilpst Mālera 2. un 8. simfonija un "Dziesma par zemi", Bēthovena Misas solelnis un 9. simfonija, Vāgnera "Vezendonkas dziesmas", Bernština Mesa, Bruknera "Te Deum" un Šēnberga "Gurres dziesmas". Zanda Švēde saņēmusi Lielo Mūzikas balvu 2025 kategorijā "Par izcilu sniegumu gada garumā".

Tekstu sagatavoja Elīna Selga
Makets: Zane Skrauča

Valsts Akadēmiskais koris LATVIJA
www.koris.lv
www.sgmf.lv

